

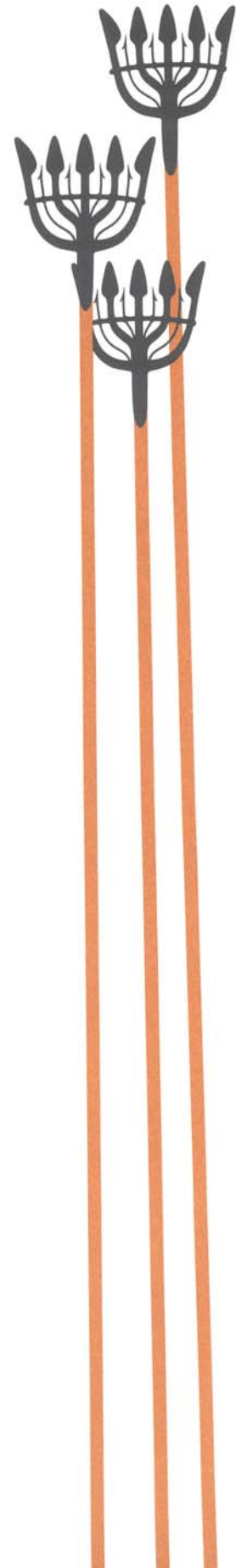
Hillerslätt 1:5

Hjortsberga socken, Ronneby kommun

Arkeologisk förundersökning

Blekinge museum rapport 2010:3
Mikael Henriksson

Bakgrund

Karlskrona kommun avsåg under senvintern 2009 att utvidga vattenreningsprojektet i Hjortsberga socken genom en nordlig ledningsdragnings inom fastigheten Hillerslätt 1:5. Länsstyrelsen bedömde att exploatören riskerade att påträffa tidigare okända fornlämningar vid markarbetena, och av denna anledning uppdrog man åt Blekinge museum att undersöka exploateringsytornas antikvariska status. Föreliggande avrapportering inbegriper resultaten från denna arkeologiska förundersökning, vilken i sin helhet bekostades av Karlskrona kommun.

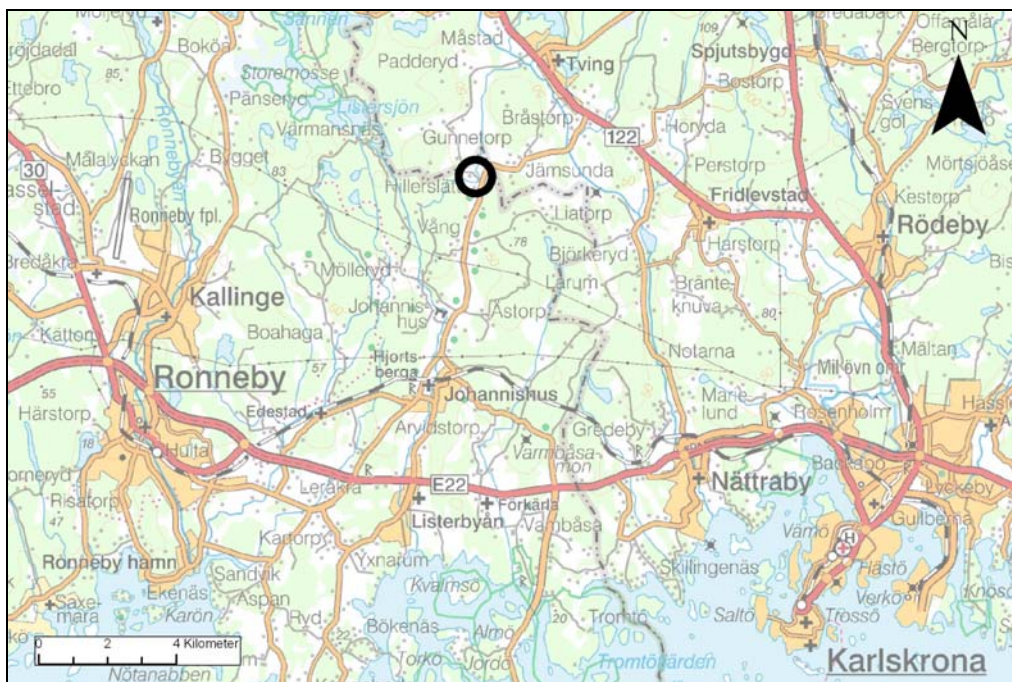

Fig. 1 - Undersökningsområdet i förhållande till Ronneby och Karlskrona.

Topografi och kulturhistoria

Undersökningsområdet (UO) är beläget fågelvägen en mil nordost om Ronneby tätort och 3 km sydväst om Tvings samhälle. Det präglas idag topografiskt av lätt kuperad åker- och ängsmark invid den rullstensåsen som här går under namnet Johannishusåsen. Området gränsar i norr mot mer låglänta marker kring den numera utdikade Föllsjön. Mot öster vidtar en skogsbeklädd, mer bergig terräng, vilket även gäller västerut, på andra sidan av den flacka dalgången. Jordarten består inom UO av isälvsediment som sand och grus men här finns även inslag av silt och lera. Ekvidanserna varierar mellan 38 och 43 m.ö.h.

Fig.2 - Schakt 1 fotograferat mot Ö.

Området kring Hillerslätt hyser ett relativt stort fornlämningsbestånd (bilaga 1). Gravar från brons- och järnålder ligger inte sällan väl synliga i höjdlägen, inte minst i direkt anslutning till Johannishusåsen (RAÄ 48, 49, 52, 53, 78 resp. 79). Av dessa är det dock endast en grav (RAÄ 78) som undersökts professionellt. Vid en efterundersökning visade det sig här röra sig om en oval stensättning med koncentriska cirklar kring ett mittblock. Dateringar till brons- och järnålder erhöles, och bland fynden kan nämnas en pilspets med urnupen bas samt svarvade bärnstenspärlor från sen romersk jäå/folkvandringstid (muntligen Thomas Persson). Kända boplatslämningar är betydligt mer sparsamma i anslutning till UO. År 2004 påvisade utredningsschaktningar för det aktuella vattenreningsprojektet dock enstaka boplatsspår längre söderut (RAÄ 122). De fåtaliga fynden och överplöjda spåren ledde dock inte till några säkra slutsatser annat än datering till allmänt förhistorisk tid (Henriksson 2006). En del lösfunna fornsaker har i gengäld framkommit under årens lopp. En privatägd fornsakssamling från fastigheten Hillerslätt 1:4 samlades in i samband med 1920-talets utdikningsarbeten av Föllsjön. Främst rör det sig här om artefakter från neolitisk tid. Hillerslätts historiska bytomt, idag registrerad som RAÄ Hjortsberga 117, är belägen strax intill den gamla häradsvägen, vilken löper utmed åsen. Omkring 900 m väster om den gamla bykärnan finns dessutom lämningar efter en slaggvarp (RAÄ 82), vilken delundersökts och därigenom daterats till 1200-tal (Nilsson, 1980).

Fältarbetets genomförande

Förundersökningen inleddes med en övergripande kart- och byråinventering vilken åtföljdes av fältarbetsfasen. De två inledande fältarbetsdagarna, 2009-03-16 och 2009-03-17, ägnades åt övervakning av schaktning i den projekterade ledningens sträckning. Två delar av exploateringen övervakades av Blekinge museums arkeolog. Det rörde sig om 270 löpmeter närmast Hillerslätts by samt ett drygt 30 m långt avsnitt 600 m längre söderut, på andra sidan bygränsen till Vång (bilagor 1 och 2). Schaktbredden var i bägge fall 2,60 m. Det arkeologiska förundersökningsarbetet fortsatte med kompletterande schaktning 2009-03-25 samt dokumentation och bortgrävning av kontexter 2009-03-31 till 2009-04-01. Antikvariskt lovande kontexter provgrävdes och ett fåtal anläggningar undersöktes. Digital inmätning utfördes med DGPS, och efterbearbetningen gjordes i Arc GIS 9.2. Dokumentationen skedde i övrigt genom digitalfotografering samt skalenliga sektionsritningar. Avslutningsvis schaktades merparten av ett påträffat sotlager bort under övervakning av museets arkeolog.

Fig.3 - Anläggningshorisont (A4, A6 och A7) i förhållande till matjordslaget.

Resultat och diskussion

Förundersökningen påvisade inte helt oväntat en av plöjning kraftigt åtgången markhorisont. Förekomsten av mer eller mindre tydliga stenlyft var ställvis påtaglig liksom störningar i form av ledningsdragningar. I *Schakt 2* påträffades varken antikvariskt intressanta spår eller fynd. I *Schakt 1* framkom däremot ett mer eller mindre sotigt, ställvis träkolsbemängt, lätt humöst sandlager med bitvis kraftiga inslag av eldpåverkad sten. Lagret påträffades direkt under ploggången. Endast fyra fyndnummer insamlades vid arbetet, samtliga ur matjordshorisonten. Ett fragmentariskt, retuscherat flintspån framkom i den södra delen av *Schakt 1* (Fnr1) och ett flintavslag (Fnr2), ett kritpipshuvud (Fnr3) samt en glaspärkla (Fnr4) i dess norra del (bilaga 2 resp. fig.5). Även helt recenta fyndinslag så som tegel, järnspikar och glas visade sig vara mycket fåtaliga, vilket annars inte brukar vara fallet i åkermark.

Provgrävning i sotlagret och undersökning av ett fåtal anläggningar gav inga entydiga svar vad avsåg datering eller platsbundna aktiviteter. Sotlagret genomgrävdes på ett flertal punkter, och det visade sig då vara 0,05 - 0,15 m tjockt. Vid slutlig bortschaktning med maskin framkom inga ytterligare anläggningsspår. Vid noggrannare undersökning av sotlagret framkom i princip inget träkol, utan endast sotig jord. Detsamma gällde för anläggningarna, vilka dessutom gav intryck av att vara kraftigt urlakade. Datering av härdresten A4 (fig.3 resp. bilaga 2) placerade in denna i slutet av mellanneolitisk tid, omkring 2400 f.Kr (bilaga 3), en datering som förefaller hamna i linje med ett flertal kända fynd från Föllsjöns strandområde. En försiktig, hypotetisk tolkning är att *Schakt 1* hyste bottenpår av ett sotigt, skärvtensbemängt utkastlager. Vid grävningar vid Västra Vång 2004 genomgrävdes ett kraftigt skärvtenslager (Henriksson 2006). Detta uppvisade en närmast total avsaknad av fynd i lagrets nedre hälft och botten. Mot bakgrund av plöjningens omfattande påverkan invid Gunnetorpsvägen i *Schakt 1* kan de vaga spåren i Hillerslätt mycket väl tolkas härröra från ett lager av likartad karaktär som det i Vång.

Enligt 1804 års kartering för storskifte har marken i anslutning till *Schakt 1* nyttjats som sidvallsäng, vilken avvattnades norrut, mot Föllsjön. Storskifteskartan skildrar två kvarnar i skogspartiet SV om bykärnan. Platserna för dessa kvarnar är än idag samfälld mark. En tredje sådan äga ligger i *Schakt 1*, mot Gunnetorpsvägen (bilaga 2). Nämnda skifteskarta hyser där en markering för en hålldamm för vatten till en sannolik tredje kvarn. Att enbart dammen finns markerad kan möjligen tyda på att denna kvarn då redan tagits ur

bruk. Vid schaktning på platsen framkom kraftigt omrörda och återfyllda lagerstrukturer ner till ca 1,5 m under dagens markyta. En liggare till en handkvarn från platsen för den förmodade skvaltkvarnen påträffades för övrigt av ägaren till Hillerslätt 1:4 på 1950-talet, vid arbeten i vägbanken för Gunnetorpsvägen (fig.4).

Fig.4 - Liggare från Hillerslätt 1:4.

flerfärgade ögon grupperats, fyra på respektive sida. Ögonen består av röda prickar, omgivna av likaledes insmälta vita och gula ringar. En snarlik glaspärla har påträffats i grav 457 i det vikingatida Birka (Arbman 1940:Taf 123:33 resp. 1943:128f.).

Den tillvaratagna glaspärLAN är tunnformad, polykrom och väger 14 g. Den har en yttre diameter på 23 mm, dess bredd är 19 mm och hålets diameter 5,5 mm. PärLANs grundfärg utgörs av en mörkblå glasmassa. Om dess mitt löper ett vitt-blått reticellainslag, kring vilket åtta

Fig.5 - GlaspärLAN från Schakt 1.

Figurförteckning

Fig.1 - Undersökningsområdet markerat på Översiktskartan

Fig.2 - Norra delen av Schakt 1 fotograferad mot öster.

Fig.3 - Sotiga anläggningar i Schakt 1.

Fig.4 - Liggare till handkvarn.

Fig.5 - GlaspärLAN från Hillerslätt.

Bilagor

Bilaga 1 - Undersökningsområdets schakt i förhållande till registrerade fornlämningar

Bilaga 2 - Schaktplan arkeologisk förundersökning, Schakt 1.

Bilaga 3 - Vedart- resp. ¹⁴C-analys

Källor

Skriftliga källor

Arbman, H. 1940. *Birka I. Die Gräber. Tafeln*. Stockholm.

Arbman, H. 1943. *Birka I. Die Gräber. Text*. Stockholm.

Otryckta källor

Henriksson, M. 2006. Johannishus 1:2. Hjortsberga socken, Ronneby kommun. Särskild utredning och särskild arkeologisk undersökning. *Blekinge museum rapport 2006:8*.

Henriksson, M. 2008. Västra Vång. Hjortsberga socken, Ronneby kommun. Särskild undersökning. *Blekinge museum rapport 2008:24*.

Nilson, O. 1981. *Förhistorisk och medeltida järnhantering i Blekinge*. Seminarieuppsats. Stockholm.

Övriga källor

FMIS

Privatägd fornsakssamling från Hillerslätt 1:4.

Lantmäteristyrelsens arkiv. Storskifte för Hillerslätt nr 1, Hjortsberga sn 1804. Akt I12-5:1

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-2216-09, 2009-03-17

Blekinge museum dnr: 140-0198-05

Undersökningstid: 2009-03-16 till 2009-04-02

Personal: Mikael Henriksson

Läge: Fastighetskartan, blad 3F 7f Johannishus

Koordinatsystem: Plan 2,5 gon W Blekinge 10.

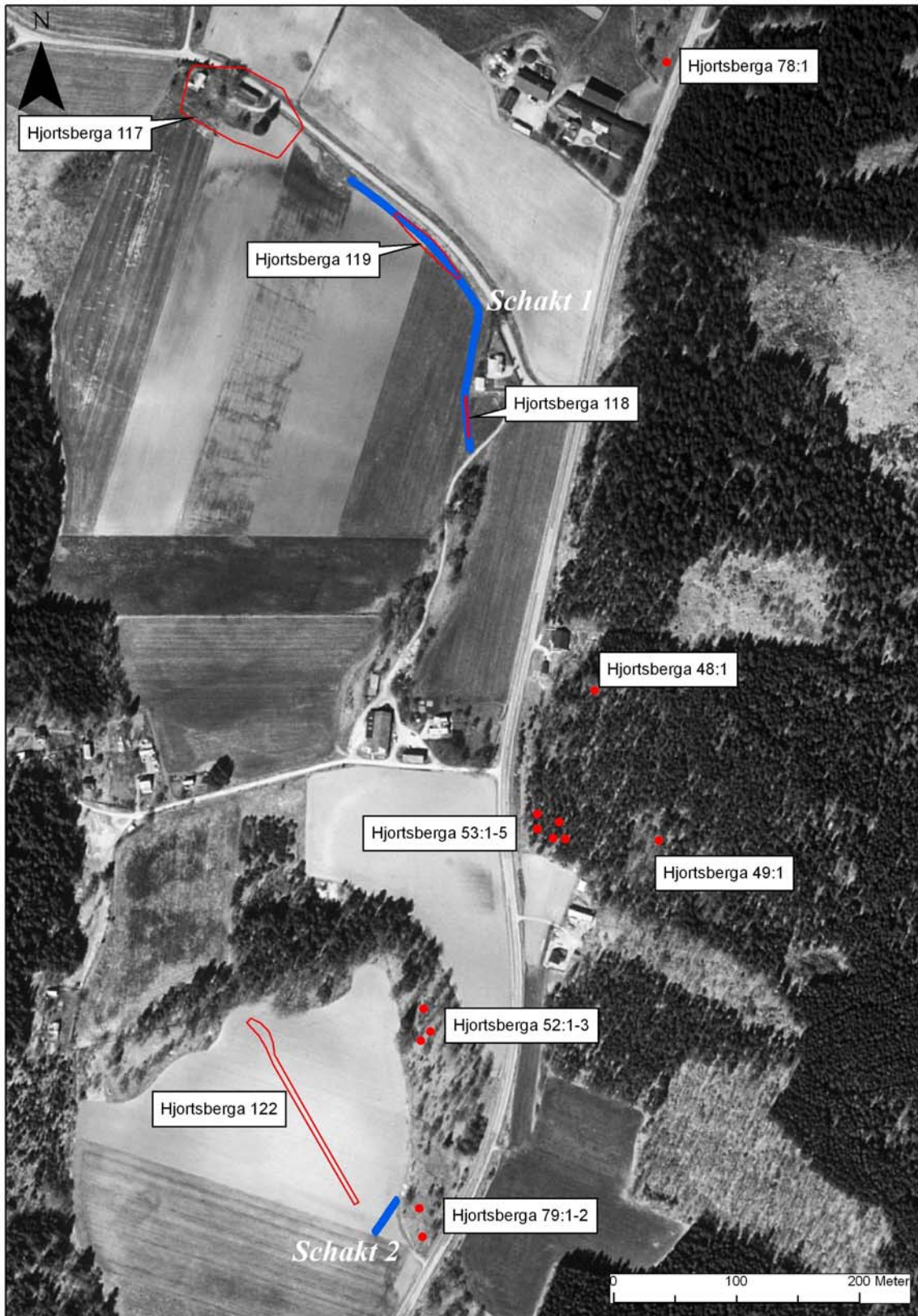
Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x: 6238279 y: 1476854

Dokumentation: Mätdata, 1 sektionsritning och 48 digitala fotografier förvaras i Blekinge museum.

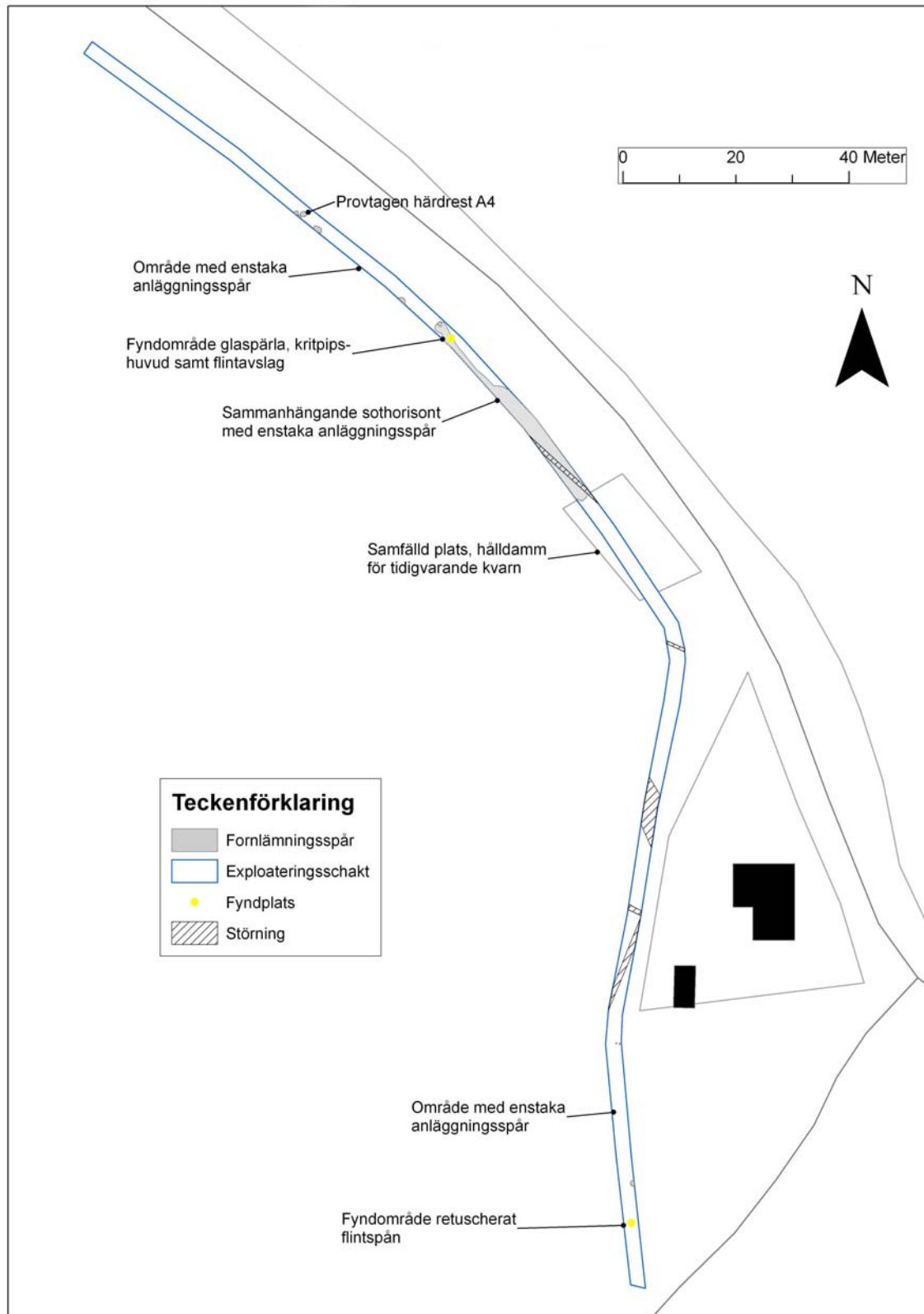
Fynd: BIM 27514:1-4

Kartanvändning: ©LMV, Gävle, 2010, ©LMV Ärende nr M2005/2857, ©LMV 2010. Ur Historiska Kartor™

Bilaga 1 - Undersökningsområdets kulturmiljö.

Bilaga 2 - Schaktplan förundersökning Hillerslätt *Schakt 1*.

Bilaga 3 - Vedartsanalys resp. ¹⁴C-analys Hillerslätt FU.

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

18 Juni 2009

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2009:31
Hans Linderson

VEDANATOMISK ANALYS AV HÄRDRESTER FRÅN HILLERSLÄTT I HJORTSBERGA SOCKEN OCH LÖRBY I MJÄLLBY SOCKEN, BLEKINGE

Uppdragsgivare: Mikeal Henriksson, Blekinge museum, Borgmästare g 21, 371 35
Karlskrona. Org nr 835000-6113

Lokalitet: A4: Hillerslätt, övriga A2-A76: Lörby

Objekt: Härdrester

Material: Kol

Analys: allt >1*1*1 mm samt uttag för C14 **Antal prover:** 5

Information: Bedömd egenålder (t ex Y<40) indikerar urval för C14-analys, inlämnat v 25.

Resultat:

Prov Nr	Provbe- teckning	LATIN NAMN	Svenskt namn	Stam/ Ung stam /Gren	Egenålder år Y=avst. till bark	Frekvenser Antal	Procent
1	A4	Quercus?	Ek?	Stam	Y<300	1	100?
2	A2	Juniperus	En	Gren		2	50
3	A2	Alnus	Al	Gren	Y<5	2	50
4	A13	Salix	Sälg,vide,pil	Stam	Y<40	3	75
5	A13	Decidius sp	Löv obest	-		1	25
6	A74	Corylus	Hssel	Ung stam	Y<30	1	11
7	A74	Quercus	Ek	Gren/rot		2	22
8	A74	Carpinus	Avenbok	Stam		6	67
9	A76	Quercus	Ek	Gren		5	71
10	A76	Corylus	Hssel	Ung stam	Y<20	2	29

Kommentarer: Givna procentalen är statistiskt svaga.

A4: Huvuddelen av provet bestod av sotad jord. Vedmaterialet var så litet (max 1*1*1 mm) att hela provet exklusive jorden lämnades in för C14-analys. 1 ÅR

A2: alen innehåller 7 årsringar (ÅR), Enen 1 ÅR

A13: Mycket lite material allt till C14 även den obestämda lövkolbiten c fjärdedel av vikten.

A 74: 1-5 ÅR på samtliga bitar

A76: 1 ÅR (nackdel då enskilda år kan ha större avvikelse, upp till 40 års skenbar ålders-
avvikelse från medeltalet över flera ÅR)

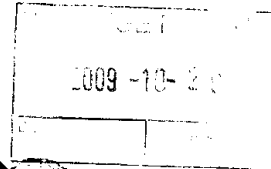
Hans Linderson

LUNDS
UNIVERSITET

KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
Laboratoriet för ¹⁴C-datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227885 Fax 046/2224830

QUATERNARY SCIENCES
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Mikael Henriksson
Blekinge Museum
Borgmästaregatan 21, 371 35 Karlskrona

Dateringsattest

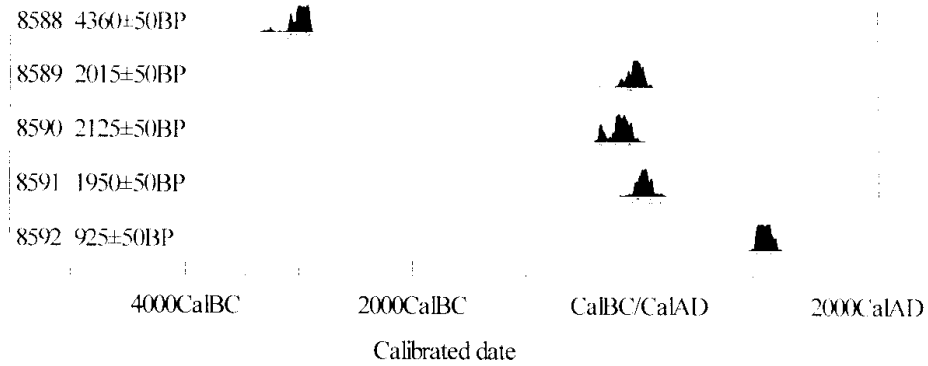
Provets benämning	Lab no	Erhållen ¹⁴ C-ålder BP	δC13 ‰	Provmgd (mg)	Förbehandling
Hillerslätt, Hjortsberga socken, A4, Härdrest	LuS8588	4360 ± 50	<5		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A2, Härdrest	LuS8589	2015 ± 50	10		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A13, Härdrest	LuS8590	2125 ± 50	4		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A74, Härdrest	LuS8591	1950 ± 50	8		HCl, NaOH
Lörby, Mjällby sn, A76, Härdrest	LuS8592	925 ± 50	10		HCl, NaOH

Beräkningen av ¹⁴C-åldern är baserad på halveringstiden 5568 ar. Resultaten är givna i antal år före 1950 (¹⁴C-ålder BP). I osäkerhetsangivelsen innefattas statistiskt atkomstiga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Som standard användes enligt internationell överenskommelse 95% av aktiviteten hos NBS oxalysyre-standard. Alla ¹⁴C-åldrar är ¹³C-korrigerade för avvikelser från överenskommet standardvärde på ¹³C/¹²C-förhållandet. Detta gäller också skal av mollusker och foraminiferer. För dessa måste alltså s.k. "sea correction" göras.

Lund 2009-10-26

Göran Skog

Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:4 sd:12 prob[chron]

INFORM : References - Atmospheric data from Reimer et al (2004);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:4 sd:12 prob[chron]

8588 : 4360±50BP
 68.2% probability
 3080BC (1.2%) 3070BC
 3025BC (67.0%) 2905BC
 95.4% probability
 3265BC (1.9%) 3240BC
 3105BC (93.5%) 2885BC

8589 : 2015±50BP
 68.2% probability
 90BC (5.7%) 70BC
 60BC (62.5%) 55AD
 95.4% probability
 170BC (95.4%) 80AD

8590 : 2125±50BP
 68.2% probability
 345BC (4.6%) 325BC
 205BC (56.5%) 85BC
 75BC (7.2%) 55BC
 95.4% probability
 360BC (17.5%) 275BC
 260BC (77.9%) 35BC

8591 : 1950±50BP
 68.2% probability
 20BC (0.8%) 10BC
 AD (57.4%) 90AD
 100AD (10.0%) 125AD
 95.4% probability
 55BC (94.0%) 175AD
 190AD (1.4%) 215AD

8592 : 925±50BP
 68.2% probability
 1035AD (68.2%) 1160AD
 95.4% probability
 1020AD (95.4%) 1215AD